

HENKILÖKOHTAISTAMINEN NÄYTTÖTUTKINNOSSA
– välineitä näyttötutkintoprosessin toimijoille

Aihe-projekti

Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa
– välineitä näyttötutkintoprosessin toimijoille
-kirjanen on syntynyt AiHe-projektissa.
Kirjaseen ovat eri toimijoiden antamien kommenttien pohjalta
toimittaneet Seija Rannikko ja Annu Kekäläinen.

© Opetushallitus ja tekijät

Kansi: Studio Viiva Oy

Graafinen suunnittelu: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 978-952-13-3467-2 (nid.)

ISBN 978-952-13-3468-9 (pdf)

Hakapaino Oy, Helsinki 2007

SISÄLLYS



ALUKSI		5
1	HAKEUTUMINEN	9
1.1	Tutkinnon valitseminen	11
1.2	Koulutusmuoto, opiskelutapa ja opintojen rahoitus	11
1.3	Osaamisen tunnistaminen	13
1.3.1	Osoitettu osaaminen	14
1.3.2	Saavutettu osaaminen	14
1.4	Itsetuntemus auttaa oppimisessa	15
1.4.1	Itsearviointi	16
	A. Itsensä hyvä tunnistaminen oppijana ja tutkinnon suorittajana	16
	B. Elämäntilanteen itsearviointi	16
	C. Suuntautuminen	17
	D. Henkilökohtaiset voimavarat	17
2	NÄYTTÖTUTKINTO	19
2.1	Näyttötutkintotilaisuus on käytännön osaamisen osoittamista varten	20
2.2	Näyttötutkintotilaisuudessa on monta toimijaa	21
3	TUTKINNON SUORITTAMINEN	22
3.1	Tutkinnon perusteet	23
3.2	Tutkinnon suorittamisen suunnittelu ja siihen valmistautuminen	23
3.3	Ohjaus tutkinnon suorittamisvaiheessa	24
3.4	Osaamisen tunnustaminen	25
4	TARVITTAVAN AMMATTIT Aidon HANKKIMINEN	26
4.1	Perehtyminen itseän oppijana	27
4.2	Opiskelu ympäristöt ja opiskelumuodot	28
4.3	Opiskelumenetelmät	28
4.4	Ohjaus tarvittavan ammattitaidon hankkimisvaiheessa	29
4.4.1	Opiskelijan rooli	29
4.4.2	Kouluttajan rooli	30
4.4.3	Työpaikkaohjaajan rooli	30
4.5	Tavoitteiden ja suunnitelmien tarkistaminen ja muutokset	30
4.6	Mahdolliset ulkopuoliset tukitoimet	31
	Linkkejä itsearviointitehtäviin	32

KÄSIKIRJASSA KÄYTETYT LÄHTEET

Aihe-raportit:

- Heikkinen Esa, Rikkinen Aino (toim.), Gunnar Mikko, Vuolle-Salonen Marketta, Pasanen Heikki. Ohjaus näyttötutkintoprosessissa. Opetushallitus, 2006.
- Ihanainen Pekka, Rikkinen Aino (toim.). Verkko-oppiminen ja ohjaus. Opetushallitus, 2006.
- Malin Pirjo, Rikkinen Aino (toim.). Henkilökohtaistaminen ja työelämäyhteistyö, avain laatuun ja vaikuttavuuteen. Opetushallitus, 2006.
- Rikkinen Aino (toim.). Henkilökohtaistamisen hyvät käytännöt, mallit ja mekanismit. Opetushallitus, 2006.
- Spangar Timo, Jokinen Esa. Aikuisopiskelun henkilökohtaistamisesta aikuiskoulutuksen henkilökohtaistamiseen. Opetushallitus, 2006.
- Raportit kokonaisuudessaan löytyvät verkko-osoitteesta:
www.oph.fi/nayttotutkinnot/aihe
- Näyttötutkinto-opas. Opetushallitus, 2007.
www.verkko-ohjaus.net-sivusto, www.verkko-ohjaus.net
- Finlex – ajantasainen lainsäädäntö -sivusto, www.finlex.fi
- Laki ja asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998)
- Opetushallituksen henkilökohtaistamisen määräys:
<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot> → ohjeet ja määräykset



Tässä Henkilökohtaistaminen näyttötutkinnossa -kirjasessa esitellään näyttötutkintojärjestelmään liittyvä *henkilökohtaistaminen* soveltuvilta osin näyttötutkintojen suorittajille, aikuisopiskelijoille ja kouluttajille.

Kirjasessa selvitetään lyhyesti henkilökohtaistamisen perusajatuksat ja annetaan linkkejä, joista lukija voi löytää lisää tietoa henkilökohtaistamisesta. Henkilökohtaistamisesta esitellään sen kaikki kolme vaihetta, jotka ovat *hakeutuminen, tutkinnon suorittaminen* sekä *tarvittavan ammattitaidon hankkiminen*.

Henkilökohtaistaminen tarkoittaa näyttötutkinnon suorittajan ja opiskelijan ohjaus- neuvonta-, opetus- ja tukitoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteuttamista. Siinä otetaan huomioon myös erilaisesta kulttuuri- ja kielitaustasta sekä muista syistä, kuten luki- ja kirjoitushäiriöistä, johtuvat erityistarpeet.

Näyttötutkintojen henkilökohtaistaminen pohjautuu lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998) kirjattuun henkilökohtaistamisen vaatimukseen sekä 1. maaliskuuta 2007 voimaan tulleeseen, Opetushallituksen antamaan henkilökohtaistamismääräykseen. Kirjasen taustalla on kuusivuotinen AiHe-projekti (Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen 2001–2006) ja siinä tuotetut raportit.

HENKILÖKOHTAISTAMISEN KOLME VAIHETTA

Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa näyttötutkintojärjestelmään, jossa ammattinsa taitava henkilö voi osoittaa osaamisensa riippumatta siitä, onko hän hankkinut osaamisensa työkokemuksen, opintojen vai muun toiminnan kautta. Ratkaisevaa on ammatinhallinta. Näyttötut-

kintojärjestelmä antaa erityisesti aikuisväestölle joustavan tavan osoittaa, uudistaa ja ylläpitää ammatillista osaamistaan. Työ- ja elinkeinoelämä osallistuu näyttötutkintojen suunnitteluun, järjestämiseen, arviointiin ja kehittämiseen.

Henkilökohtaistamismääräys velvoittaa koulutuksen järjestäjän toimimaan siten, että näyttötutkintoa suorittamaan hakeutuneet saavat asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita, yhteisesti sovittavia tukimuotoja ja palveluja näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, näyttötutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa. Henkilökohtaistamismääräys myös ohjeistaa koulutuksen järjestäjän tekemään yhteistyötä näyttötutkinnon järjestäjän, tutkinnon tai koulutuksen hankkijan, työpaikkojen edustajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Henkilökohtaistamismääräys löytyy Internetistä osoitteesta:
<http://www.oph.fi/nayttotutkinnot> → ohjeet ja määräykset.

Näyttötutkintoon hakeutumisen henkilökohtaistamisessa hakeutuja valitsee yhdessä esimerkiksi työnantajansa ja ohjaajiansa kanssa soveltuvan tutkinnon tai tutkinnon osan. Hän pohtii, mitä osaamista hänellä jo on ja mitä osaamista hänen on tutkinnon suorittamiseksi vielä hankittava. Hän selvittää yhdessä näyttötutkinnon järjestäjän kanssa osoitetun ja saavutetun osaamisensa tunnistamisen. Sitten näyttötutkinnon arvioijat tekevät esityksen tutkintotoimikunnalle sen tunnustamiseksi osaksi tutkintosuoritusta. Hän myös suunnittelee alustavasti, miten parhaiten suorittaisi näyttötutkinnon, sekä selvittää koulutusmuotoa ja rahoitusta.

Kaikissa näissä toimissaan hän saa ohjausta ja tukea. Juuri ohjauksen ja tuen antaminen onkin ohjaajien keskeisin tehtävä hakeutumisessa.

Tutkinnon suorittamisvaihe alkaa tutkinnon suorittamisen suunnittelulla ja tutkintotilaisuuksiin valmistautumisella ja päättyy näyttötutkinnon tai sen osan suorittamiseen. Tutkinnon suorittaja saa ohjausta muun muassa näyttötutkintomestareilta ja työpaikkojen asiantuntijoilta.

Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen ydin on osaamisen kehittäminen työn ja opiskelun kautta. Tähän vaiheeseen sisältyy perehtyminen itseen oppijana, ammattialaan perehtyminen sekä sopivien opiskelumuotojen, opiskeluympäristöjen ja -menetelmien valitseminen. Tässäkin vaiheessa ohjaus on keskeisellä sijalla. Tutkinnon suorittajan tavoitteet ja suunnitel-

mat saattavat muuttua, jolloin hän tarvitsee lisäohjausta ja ehkä muitakin tukitoimia.

TAUSTALLA TYÖELÄMÄN MUUTOKSET

Henkilökohtaistaminen kuvastaa uudensuuntaista koulutuspoliittista ajattelua, joka pyrkii vastaamaan muuttuvan työelämän ja työntekijän tarpeisiin.

Ammattitaitoisen työvoiman saatavuus on yksi seuraavan vuosikymmenen suurista työvoimapolitiikan, aikuiskoulutuspolitiikan ja työelämän haasteista. Kun työmarkkinat uusiutuvat yhä kiihtyvissä sykleissä ja yritysten ja julkisen sektorin työorganisaatioiden toimintaympäristöt muuttuvat, koulutuksen on kytkeydyttävä entistä tiiviimmin työpaikan tuotanto- ja palveluprosesseihin ja oltava osa niiden kehittämistä.

Uudenlaista osaamista ja osaajia tarvitaan koko ajan, ja osaamisesta on tullut yritysten keskeinen kilpailutekijä. Henkilökohtaistamisen kautta oppilaitokset pystyvät reagoimaan entistä nopeammin elinkeinoelämän tarpeisiin, ja toisaalta työssäoppimisen rooli kasvaa entisestään. Yhä oleellisemmaksi tulee osaaminen ja sen päivittäminen, ei se, missä osaaminen on hankittu. Yritykset saavat aikaisempaa suuremman vastuun henkilökuntansa ammattitaidon kehittämisestä.

Kun yksilöllinen työ- ja elämäkokemus otetaan henkilökohtaistamisen myötä huomioon näyttötutkintojärjestelmässä, yksilölliset koulutustiet yleistyvät ja massakoulutuksen tarpeet vähenevät. Haasteisiin vastaamiseksi tarvitaan kiinteää työelämän ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä ja kumppanuutta.

ASIAKASLÄHTÖISYYS HENKILÖKOHTAISTAMISESSA

Henkilökohtaistaminen on asiakaslähtöistä. Asiakaslähtöisyys merkitsee näyttötutkinnon ja koulutuksen järjestäjien yhä joustavampaa roolia suhteessa yrityselämään ja sen koulutustarpeisiin sekä tutkinnon suorittajan ammatillisen osaamisen kehittämistarpeisiin.

Tutkinnon suorittajan näkökulmasta asiakaslähtöisyys tarkoittaa, että hänen henkilökohtaiset ammatilliseen kehittymiseen liittyvät tarpeensa ja hänen aiemman osaamisensa tunnistaminen ja tunnustaminen nousevat

entistä keskeisemmälle sijalle mietittäessä juuri hänelle sopivia tutkintopolkuja.

Kouluttajalta asiakaslähtöisyys vaatii yhä suurempaa joustavuutta näyttötutkintoprosessin järjestelyissä, jotta henkilökohtaistaminen mahdollistuisi. Kouluttajan rooli ohjaajana korostuu. Kouluttajan on myös verkostoiduttava entistä tehokkaammin eri toimijoiden, kuten työelämän ohjaajien ja näyttötutkinnon järjestäjien kanssa. Ainoastaan kouluttajien ja muun ohjaavan henkilökunnan verkostoituminen ja heidän välisensä tehokas tiedonkulku takaavat, että henkilökohtaistaminen toimii kaikkien kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Kouluttajan on kiinnitettävä suurta huomiota erilaisten käytänteiden toimivuuteen ja hyvään yhteistyöhön. Parhaat tulokset syntyvät luottamuksellisessa ilmapiirissä.

TUTKINNON PERUSTEISTA EI TINGITÄ

Henkilökohtaistaminen ei kuitenkaan tarkoita, että tutkinnon suorittajat voisivat unohtaa tutkinnon perusteissa esitetyt ammattitaitovaatimukset ja poimia aineksia koulutustarjottimelta mielivaltaisesti. Henkilökohtaistuksessa tutkinnon suorittamisessa on aina noudatettava tutkinnon perusteissa määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä sekä ammattitaidon osoittamistapoja.

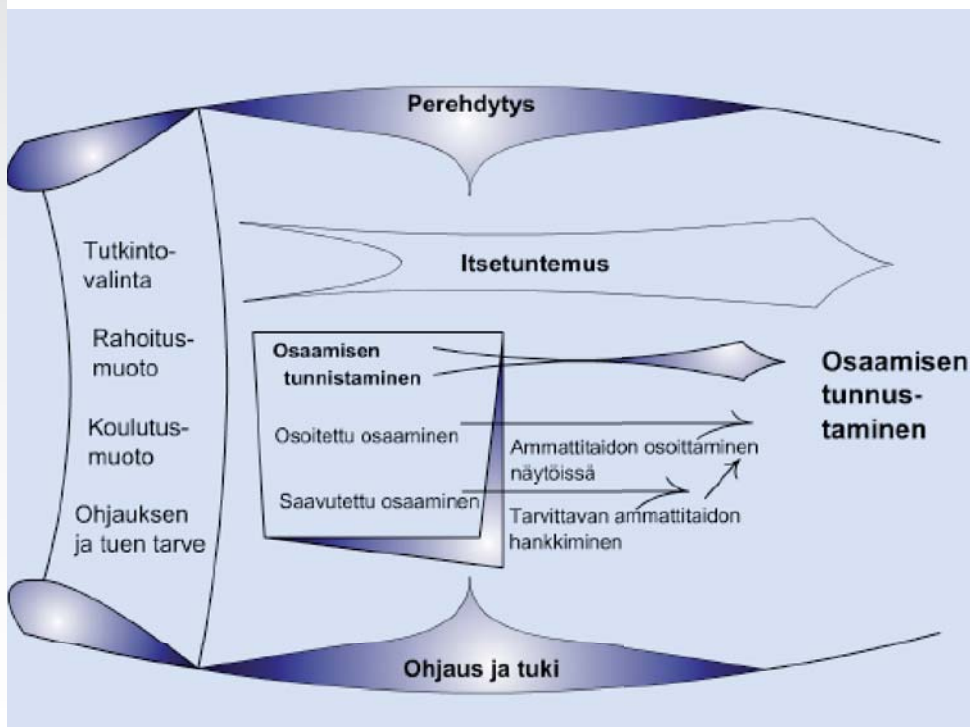
Henkilökohtaistamisen myötä tutkinnon suorittaja voi olemassa olevien mahdollisuuksien rajoissa rakentaa itselleen parhaiten sopivan opinto- ja tutkinnonsuorittamispolun. Henkilökohtaistaminen joustavoittaa näyttötutkintojärjestelmää järjestelyjen ja aikataulujen suhteen. Esimerkiksi ajan ja paikan suhteen joustava verkko-opiskelu onkin yksi varteenotettava henkilökohtaistamisen keino tarvittavan ammattitaidon hankkimisessa.

HAKEUTUMINEN



Henkilökohtaistamiseen hakeutumisessa selvitetään hakeutujan lähtötilanne, tutkinto tai osa, koulutustarpeet ja -toiveet sekä ohjauksen ja tukitoimien tarve. Kaikki nämä tutkinnon suorittamiseen vaikuttavat asiat kirjataan henkilökohtaistamista koskevaan suunnitelmaan. Tutkinnon suorittaja, koulutuksen järjestäjä ja tarvittaessa tutkinnon hankkija allekirjoittavat suunnitelman. Siihen ei saa kirjata viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (L 621/1999) salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja.

Hakeutuminen



Ohjaus näyttötutkintoon hakeutumisessa tarkoittaa hakeutujan opastamista itsetuntemuksensa selvittämisessä, osaamisensa tunnistamisessa sekä tutkinnon suorittamisessa ja opiskeluvaihtoissa tarpeellisten tietojen löytämisessä ja ymmärtämisessä. Tarkoituksena on löytää hakeutujalle mahdollisimman hyvin soveltuvat tutkinto- ja opiskelujärjestelyt. Tutkinnon suorittajan kaikkien ohjaajien tulisi tuntea työpaikan kulttuuri ja perehtyä sen toimintaprosesseihin, jotta he osaisivat perehdyttää tutkinnon suorittajaa ja ohjata tutkinnon suorittamisessa.

Hakeutujat tarvitsevat ohjausta ja tukea usein myös oppimiskysymyksissä. Mahdolliset kieli- ja oppimisvaikeudet on hyvä tuoda heti aluksi selkeästi esille, jotta ne voidaan ottaa huomioon.

Hakeutumisessa tutkinnon suorittaja valitsee yhdessä esimerkiksi työnantajan, näyttötutkinnon järjestäjän ja koulutuksen järjestäjän kanssa soveltuvan tutkinnon. Pääpaino tutkinnon valinnassa tulee olla hakeutujalla itsellään. Työantajan ja tutkinnon tai koulutuksen järjestäjän tehtävä on vain tukea henkilön omaa valintaa.

Hakeutuja arvioi, mitä osaamista hänellä jo on ja mitä osaamista hänen on tutkinnon suorittamiseksi vielä hankittava. Hän selvittää näyttötutkinnon järjestäjän ja työelämän edustajan kanssa osoitetun ja saavutetun osaamisensa tunnistamisen, jonka pohjalta näyttötutkinnon arvioijat tekevät esityksen tutkintotoimikunnalle osaamisen tunnustamisesta. Hakeutuja myös hahmottelee alustavasti, miten parhaiten suorittaisi tutkinnon, sekä pohtii koulutusmuotoa ja rahoitusta.

Näyttötutkinnosta ja koulutuksesta vastaavat henkilöt arvioivat, voidaan-ko hakeutujalle hänen esittämiensä luotettavien todistusten perusteella ehdottaa esitetyiltä osin osoitettu osaaminen tunnustettavaksi.

Jos tutkinnon suorittajalla on aikaisempaa osaamista, kuten työkokemuksella hankittua osaamista, mutta hänellä ei ole luotettavaa todistusta osaamisestaan, hänet ohjataan suoraan tutkinnon tai sen osien suorittamiseen. Muutoin hänet ohjataan tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen.

1.1 TUTKINNON VALITSEMINEN

Ammatillisen tutkinnon suorittamisesta kiinnostuneen henkilön täytyy hakeutumisessa aivan ensimmäiseksi selvittää yhdessä ohjaajan kanssa, mikä tutkinto häntä kiinnostaa ja miten se soveltuu hänen tilanteeseensa.

Hakeutuja voi jo ennalta tutustua häntä kiinnostaviin koulutus- ja ammattialoihin seuraavien linkkien avulla. Oheisilla verkkosivuilla on myös erilaisia perehdytystä helpottavia tehtäviä.

- Työhallinnon a-ura, <http://www.avosto.net/a-ura/>
- Ammattien kuvaukset työministeriön sivuilta:
<http://www.mol.fi> → Työvoimatoimiston palvelut → Koulutus ja ammattitietopalvelu.

Kaikki ammatilliset näyttötutkinnot ja niiden kuvaukset esitellään Opetushallituksen Näyttötutkinnot-sivustolla. Osaan.fi-palvelussa hakeutuja voi taas testata, mitä osaamista hänellä jo on itseään kiinnostavassa tutkinnossa. Sopivan tutkinnon valitsemisessa hakeutujan kannattaa käyttää apunaan myös työpaikkansa, työvoimatoimiston, oppisopimustoimiston ja oppilaitosten henkilökuntaa.

- <http://www.osaan.fi/> listaa kaikki näyttötutkinnot. Sivulla hakija voi myös testata osaamistaan valitsemassaan tutkinnossa.
- www.oph.fi/nayttotutkinnot/ esittelee näyttötutkintojärjestelmän, siihen liittyvän lainsäädännön, määräykset, ohjeet ja lomakkeet sekä Opetushallituksen näyttötutkinnosta vastaavat yhteyshenkilöt.

1.2 KOULUTUSMUOTO, OPISKELUTAPA JA OPINTOJEN RAHOITUS

Koulutus liittyy kiinteänä osana tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen. Se voi toteutua omaehtoisena koulutuksena, oppisopimuskoulutuksena, työvoimakoulutuksena tai henkilöstökoulutuksena. Hakeutujan kanssa selvitetään, mitä erilaisia oppimisen mahdollisuuksia koulutuksen järjestäjä voi tarjota, ja arvioidaan, miten ne sopivat hänelle.

Koulutus voi tapahtua joko oppilaitoksessa, työpaikalla työssä oppimalla tai näitä opiskeluketjuksi yhdistelemällä. Hakeutujalle voi soveltua oppilaitoksessa tapahtuva päivä- tai iltaopiskelu tai monimuoto-opiskelu, jolloin opiskeluun on mahdollista yhdistää esimerkiksi lähiopiskelua, itsenäistä opiskelua ja verkko-opiskelua. Myös lähes kokonaan tietoverkossa tapahtuva opiskelu voi olla mahdollista.

Hakeutuja pohtii yhdessä ohjaajansa kanssa, mikä koulutusmuoto sopisi parhaiten hänen elämäntilanteeseensa ja opiskelutaitoihinsa sekä miten tutkinnon suorittaminen on taloudellisesti mahdollista.

Ohjaaja puolestaan suunnittelee, miten voi parhaiten ohjata hakeutujaa erilaisissa valinnoissa. Käytännöllistä voi esimerkiksi olla ohjata hakeutuja tiedotustilaisuuteen, jossa eri asiantuntijat esittelevät tutkinnon suorittamismahdollisuuksia ja niiden rahoitusta.

Koulutuksen erilaisia rahoitusmuotoja ovat omaehtoinen rahoitus, TE-keskuksen rahoitus, oppisopimusrahoitus, henkilöstökoulutus pohjainen rahoitus tai jokin projektirahoitus.

Omaehtoinen rahoitus: Valtio ja kunnat rahoittavat suurimman osan suomalaisesta aikuiskoulutuksesta.

TE-keskusten rahoitus: TE-keskukset vastaavat työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen hankinnasta työministeriön säädösten ja ohjeiden mukaisesti. Työhallinto voi hankkia ammatillista työvoimakoulutusta oman suunnitelmansa mukaan tai yhdessä työnantajan kanssa (yhteishankintakoulutus). Yhdessä työnantajan kanssa hankitusta koulutuksesta työnantaja maksuosuus on yleensä noin puolet. Yhteishankintakoulutusta toteutetaan kolmenlaisissa tilanteissa: yrityksen laajentumistilanteissa uuden henkilöstön palkkaamiseksi (niin sanottu rekrytointikoulutus), yrityksen toiminnan supistuessa eli irtisanomistilanteissa (niin sanottu muutosturvakoulutus) ja yrityksen henkilöstön osaamistason lisäämistä vaativissa tilanteissa (työssä olevien koulutus).

Oppisopimusrahoitus: Oppisopimuskoulutus on aikuisille sopiva tapa opiskella itselleen ammattitaito. Se soveltuu myös yritysten henkilöstökoulutukseen. Tutkinnonsuorittamispolku laaditaan aina opiskelijan ja työpaikan tarpeiden mukaan.

Henkilöstökoulutusrahoitus: Yritykset voivat järjestää näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta itse rahoittamana henkilöstökoulutuksena. Opetusministeriö myöntää ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjille valtionosuutta, jota järjestäjät voivat käyttää myös yritys kohtaisten ammatti- tai erikoisammattitutkintoon valmistavien koulutusohjelmien rahoittamiseen. Yrityksen edellytetään tällöin osallistuvan rahoitukseen vähintään 50 %:n osuudella.

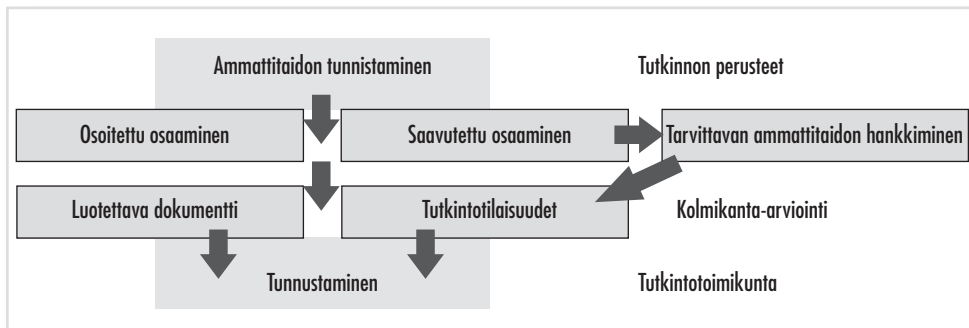
Seuraavien sivujen kautta löytää tietoa myös muista aikuiskoulutuksen tuista, esimerkiksi koulutustuesta, koulutuspäivärahasta ja oppisopimus-koulutuksesta.

Rahoitusmahdollisuuksiin perehdyttää:

www.kela.fi → opiskelijalle → opintoetuuudet → aikuiskoulutustuki

www.koulutusrahasto.fi → etuuudet

1.3 OSAAMISEN TUNNISTAMINEN



Saavutetun ja osoitetun osaamisen tunnistaminen johtaa osaamisen tunnustamiseen, mikäli tutkintotoimikunta sen hyväksyy. Osaamisen tunnistamisessa kartoitetaan hakeutujan lähtötilanne eli selvitetään hänen aiemmin osoitettu osaamisensa ja aiemmin saavutettu osaamisensa.

Osaamisen tunnustaminen tapahtuu virallisesti tutkintotoimikunnan myöntämällä tutkintotodistuksella. Osaamisen tunnustaminen edellyttää tutkinnon tai tutkinnon osan hyväksytyä suorittamista. Hyväksyty suorittaminen voi olla todistuksilla osoitettua osaamista tai näyttötutkintosuorituksessa hyväksytyä aiemmin saavutettua osaamista tai tarvittavan ammattitaidon hankkimisen jälkeen tutkintosuorituksessa hyväksytyä osaamista.

Ohjaaja varmistaa, että hakeutujalla on käytössään tutkinnon perusteet. Hakeutujan kannattaa tutustua huolellisesti tutkintovaatimuksiin esimerkiksi osaan.fi-verkkotyökalun avulla.

Osoitettu osaaminen tarkoittaa esimerkiksi aiemmin suoritettuja tutkintoja tai tutkinnon osia, joista on olemassa todistukset. Se tarkoittaa myös tutkinnon perusteissa määrättyjä erillispätevyyksiä, joista on olemassa todistukset. Tällaisia voivat olla esimerkiksi atk-ajokortti tai todistus SPR:n ensiapukurssin suorittamisesta. Arvioijat tekevät tutkintotoimikunnalle esityksen osoitetun osaamisen tunnustamisesta luotettavien dokumenttien pohjalta.

Hakeutujan on selvitettävä, mitä tutkintoja ja tutkinnon osia tai muita tutkinnossa vaadittavia suorituksia hänellä jo on, ja esitettävä niistä todistukset.

Ohjaajana toimivan näyttötutkintomestarin tärkeä tehtävä on tässä vaiheessa selvittää hakeutujalle, että osoitettu osaaminen voidaan esittää tunnustettavaksi suoraan tutkintosuorituksiksi. Hakeutujan ei siis tarvitse tehdä jo osoitetusta osaamisestaan tutkintosuoritusta tai opiskella uudelleen asioita, joiden osaamisen hän pystyy osoittamaan.

Saavutettu osaaminen tarkoittaa sellaista näyttötutkinnossa vaadittavaa osaamista, jonka hakeutuja on hankkinut aiemmin työssä, kansalaistoinnissa, harrastuksissa, kotona tai muualla, mutta hänellä ei ole siitä luotettavaa todistusta.

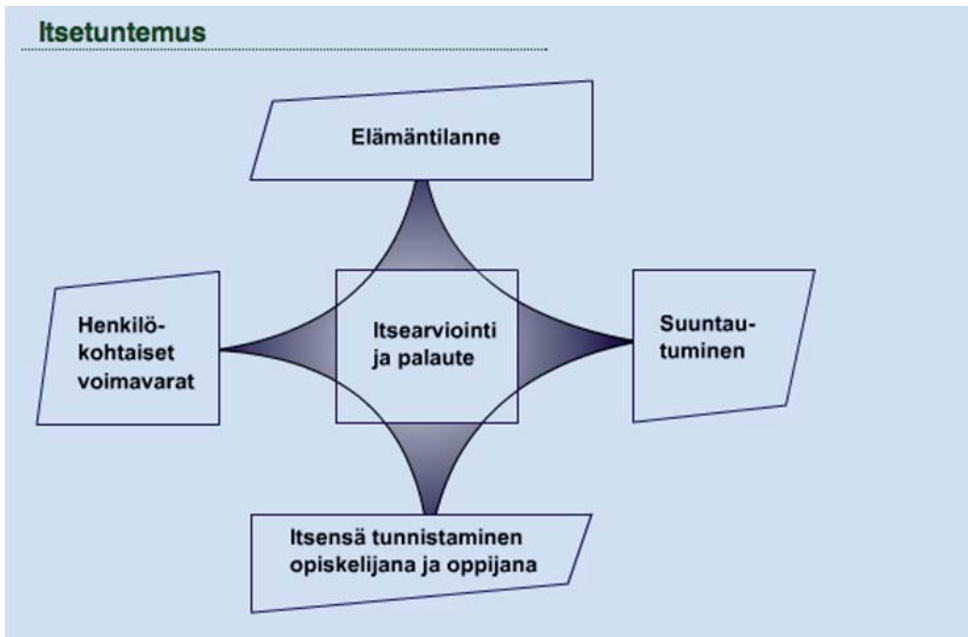
Työnantaja-arvioija, työntekijäarvioija ja kouluttaja-arvioija arvioivat aikaisemman osaamisen perusteella tutkintosuorituksen. Tutkintotoimikunta päättää lopullisesti arvioinnista ja tunnustaa hyväksytyt suorituksen tutkintosuorituksiksi.

Hakeutuja tutustuu tutkinnon perusteiden mukaisiin ammattitaidon osoittamistapoihin, joilla voi osoittaa esimerkiksi työpaikalla aiemmin saavuttamansa osaamisen. Hän keskustelee asiasta työpaikkaohjaajansa kanssa.

Näyttötutkintomestari suunnittelee ja ohjaa hakeutujaa tutkintotilaisuuksien järjestelyissä.

1.4 ITSETUNTEMUS AUTTAA OPPIMISESSÄ

Parhaiten oppii se, joka on motivoitunut ja tuntee omat toimintatapansa. Itsearviointi auttaa omien toimintatapojen tunnistamisessa. Se on monentasoista pohdintaa ja kohdistuu joko omiin ominaisuuksiin, piirteisiin, vahvuuksiin ja toimintatapaan tai niihin ympäristöihin, olosuhteisiin ja prosesseihin, jotka antavat puitteet omalle toiminnalle.



Itsetuntemusta voi kehittää erilaisten itsearviointitehtävien avulla ja opettelemalla hyödyntämään läheisten ihmisten, opiskelu- ja työtovereitten, kouluttajien sekä ohjaajien antamaa palautetta. Itsearviointi on tärkeää hakeutujan, opiskelijan ja tutkinnon suorittajan kannalta, sillä se on yksi keino kehittää omaa osaamista ja tehdä koulutus- ja urasuunnittelua.

Näyttötutkintojärjestelmässä tutkinnon suorittajan on tärkeää tunnistaa oma ammatillinen osaamisensa. Ohjaajat ja kouluttajat antavat tutkinnon suorittajille palautetta tutkinnon suorittamisesta ja keskustelevat heidän kanssaan osaamisen kehittämistä.

A. ITSENSÄ HYVÄ TUNNISTAMINEN OPPIJANA JA TUTKINNON SUORITTAJANA

Oppimis- ja opiskeluvälmiudet koostuvat monesta eri osatekijästä. Oppimisvälmiuksiin vaikuttavat motivaatio ja suuntautuminen, minäkuva ja itseluottamus, keskittymiskyky, omat lahjakkuudet ja vahvuudet, oppimistyyli, tiedon käsittelytapa, opiskelutaidot, mahdolliset oppimista haittaavat ajattelutavat ja muut esteet sekä henkilökohtaiset oppimismieltymykset. Verkko-opiskelussa ovat oleellisia myös atk-aidot ja kiinnostus niiden opetteluun.

Itsensä hyvä tunnistaminen oppijana ja opiskelijana on tutkinnon suorittajalle erityisen keskeistä opiskelun suunnitteluvaiheessa, kun hän pohtii, minkälaista apua opiskelun edetessä ehkä tarvitsee. Kouluttaja ja ohjaaja taas pystyvät huomioimaan tutkinnon suorittajien erilaiset tarpeet opetuksessaan ja ohjauksessaan vain, mikäli he tuntevat tutkinnon suorittajien oppimisvälmiudet riittävän hyvin.

Kielteiset ajatusmallit ja erilaiset tunne-esteet saattavat haitata opiskeluun ryhtymistä. Niiden tunnistaminen ja käsittely itsenäisen pohdiskelun tai ohjauksen avulla voi edesauttaa oppimista merkittävästi ja lisätä motivaatiota ja opiskeluun sitoutumista. Tutkinnon suorittajan onkin syytä pohdita, mitä ja miksi hän haluaa oppia. Hänen on myös haettava vastauksia kysymyksiin, miten hän haluaa ja osaa oppia, missä ja milloin hän haluaa oppia ja mikä auttaa tai estää hänen oppimistaan.

Ohjaaja auttaa tutkinnon suorittajaa tunnistamaan itsensä oppijana. Ohjauksessa haetaan vastauksia esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin: Miten itsenä tunnistaminen oppijana auttaa tehostamaan oppimista? Mikä on tutkinnon suorittajan itsearviointin ja kouluttajan arvioinnin rooli oppimisessa? Miten kouluttaja voi tukea opiskeluvälmiuksien itsearviointia? Millaisista arviointivälaineistä on apua?

B. ELÄMÄNTILANTEEN ITSEARVIOINTI

Elämäntilanteen itsearviointi auttaa tutkinnon suorittajaa tuomaan omassa elämäntilanteessaan näkyväksi tutkinnon suorittamiselle jo olemassa olevan tuen, ajankäyttönsä reunaehdot, sitoumuksensa ja veloitteensa sekä muut opiskeluedellytyksensä, rajoitteensa, mahdolliset ratkaisua kaipaavat ongelmansa ja senhetkiseen elämäntilanteeseensa sisältyvät erilaiset vaihtoehdot. Tätä kautta hänen on mahdollista ymmärtää syvällisesti, mis-

sä tilanteessa hän tutkintoa suorittaa ja mihin haasteeseen tai ongelmaan hakee ratkaisua.

Elämäntilanteen arviointi auttaa tutkinnon suorittajaa ymmärtämään omaa toimintaympäristöään ja suhteuttamaan tutkinnon suorittamista ja siihen liittyviä valintoja elämänsä kokonaisuuteen.

Hänen kannattaa miettiä esimerkiksi seuraavia asioita ja kirjata ne ylös: Mitkä tekijät omassa elämäntilanteessa tukevat tutkinnon suorittamista? Mitkä oman elämän tekijät rajoittavat tutkinnon suorittamista? Millaisia ajankäyttöön vaikuttavia tekijöitä tutkinnon suorittamisen suunnittelussa täytyy ottaa huomioon?

Ohjaajan on puolestaan aiheellista miettiä, missä määrin tutkinnon suorittamisen järjestelyissä on mahdollista ottaa huomioon kunkin tutkinnon suorittajan yksilöllinen elämäntilanne.

C. SUUNTAUTUMINEN

Ammatillisessa suuntautumisessa tutkinnon suorittaja selvittää eri tutkinnonsuorittamisvaihtoehdot ja selkiyttää omat tavoitteensa tutkinnon suorittamisessa, esimerkiksi haluaako hän suorittaa tutkinnon osan, koko ammattitutkinnon tai vaikka erikoisammattitutkinnon.

Keskeistä on myös, minkälaisiin ammatillisiin tavoitteisiin tutkinnon suorittaminen liittyy. Onko tavoitteena vahvistaa työmarkkina-asemaa ja osaamista nykyisissä tehtävissä, edetä uusiin tehtäviin vai suuntautua alan tai työpaikan vaihtamiseen?

Ohjaaja arvioi yhdessä tutkinnon suorittajan kanssa, miten tutkinnon suorittaja voi vahvistaa koulutuksellista ja ammatillista suuntautumistaan tai ammatillista uudelleensuuntautumistaan.

Työministeriö Avo-ammatinvalintaohjelma antaa tietoja lähes 300 ammattista ja niihin johtavasta koulutuksesta. Ohjelman avulla voi arvioida omia kiinnostuksiaan ja kykyjään ja pohtia, mitä toivoo tulevalta ammatiltaan, <http://www.mol.fi/avo/>.

D. HENKILÖKOHTAISET VOIMAVARAT

Henkilökohtaiset voimavarat tukevat työ- ja toimintakykyä ja tavoitteiden saavuttamista. Voimavaratekijöitä ovat esimerkiksi ihmisen toimintaa

ohjaavat arvot, asenteet, persoonallisuuden piirteet, kyvyt ja päätöksentekotaidot.

Aikaisemmat oppimiskokemukset vaikuttavat suuresti opiskeluvalmiuksiin, joten niiden kartoittaminen on tärkeää. Omien vahvuuksien ja merkittävien oppimista ja opiskelua tukevien ja rajoittavien elämäkokemusten tunnistaminen lisäävät opiskeluedellytyksiä.

Tutkinnon suorittaja palauttaa mieleensä aiempia opiskelukokemuksiaan ja miettii, minkälaista suuntaa ne antavat tulevaisuuteen. Hän myös pohdii, mitkä ovat omat vahvuudet opiskelun ja oppimisen kannalta ja mitkä ovat luonteenpiirteet, taidot ja asenteet tukevat opiskelua.

Ohjaaja rohkaisee tutkinnon suorittajaa jäsentämään aikaisempia oppimiskokemuksiaan ja auttaa löytämään keinoja, joilla tutkinnon suorittaja pääsee ylittämään rajoittavat kokemukset ja asenteet.



Ammatillinen aikuiskoulutus perustuu Suomessa näyttötutkintojärjestelmään. Siinä tutkinnon suorittajan osaaminen voidaan tunnustaa kansallisesti ja laadullisesti riippumatta siitä, onko hän hankkinut osaamisensa työkokemuksen, opintojen vai muun toiminnan kautta. Ratkaisevaa on ammatinhallinta.

Näyttötutkintojärjestelmän perusta on työelämäläheisyys. Näyttötutkinnot on kehitetty aikuisväestön, yritysten ja muiden työyhteisöjen tarpeisiin.

Näyttötutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Kolmiportainen näyttötutkintojärjestelmä luotiin vuonna 1994 säädetyllä ammattitutkintolailla (L 306/1994) ja sitä täydentävällä asetuksella (A 308/1994). Koulutuslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä ammattitutkintolaki kumottiin ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset siirrettiin pienin muutoksin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (L 631/1998 ja A 812/1998). Näyttötutkintojärjestelmää ohjaavia säädöksiä muutettiin vuoden 2005 aikana. Laki ja asetukset ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain ja asetuksen muuttamisesta astuivat voimaan vuoden 2006 alussa.

1. maaliskuuta 2007 voimaan astunut, Opetushallituksen antama henkilökohtaistamismääräys velvoittaa koulutuksen järjestäjän toimimaan siten, että näyttötutkintoa suorittamaan hakeutuneet saavat asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta sekä muita, yhteisesti sovitettavia tukimuotoja ja palveluja näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, näyttötutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä näyttötutkinnon järjestäjän, tutkinnon

tai koulutuksen hankkijan, työpaikkojen edustajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Henkilökohtaistamisessa on otettava huomioon myös erilaisesta kulttuuri- ja kielitaustasta tai muusta syystä, kuten luki- ja kirjoitushäiriöistä, mahdollisesti johtuvat erityistarpeet ja lähtökohdat. Koulutuksen järjestäjän on kerättävä palautetta henkilökohtaistamisesta ja kehitettävä henkilökohtaistamista yhteistyössä siihen osallistuvien kanssa.

www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/

Henkilökohtaistamismääräys: www.oph.fi/nayttotutkinnot → ohjeet ja määräykset

2.1 **NÄYTTÖTUTKINTOTILAIUUS ON KÄYTÄNNÖN OSAAMISEN OSOITTAMISTA VARTEN**

Näyttötutkintotilaisuudessa arvioidaan tutkinnon perusteissa määriteltyjen arviointikriteerien pohjalta, miten hyvin tutkinnon suorittaja on saavuttanut tutkinnon perusteissa esitetyt ammattitaitovaatimukset. Arvioitava on tutkinnon suorittajan ammattitaito.

Näyttötutkinnot järjestetään ja suoritetaan tutkinnon osa kerrallaan. Tutkinnon suorittaja ohjataan osoittamaan osaamisensa, kun hänellä on tutkinnon osassa vaadittu ammattitaito hallinnassaan.

Tutkinnon suorittaja osoittaa kussakin tutkintotilaisuudessa sellaisen yhden tutkinnon osan muodostaman ammattipätevyyden kokonaisuuden, joka on mahdollista erottaa luonnollisesta työkokonaisuudesta itsenäiseksi ja arvioitavaksi osaksi.

Tutkintotilaisuuden ympäristöksi sopii parhaiten työympäristö, todellinen työpaikka tai sitä mahdollisimman paljon muistuttava ympäristö. Tarvittaessa tutkintotilaisuus voidaan toteuttaa osasuorituksina siten, että osa tutkinnon osassa vaadittavasta osaamisesta osoitetaan työpaikalla ja osa oppilaitoksessa. Yhdessä tutkintotilaisuudessa voi osoittaa myös useiden tutkinnon osien osaamisen, mutta arviointi tehdään aina tutkinnon osa kerrallaan.

2.2 NÄYTTÖTUTKINTOTILAISUUDESSA ON MONTA TOIMIJAA

Näyttötutkintotilaisuudet haastavat kouluttajat, työelämän ja tutkinnon suorittajat tiiviiseen keskinäiseen yhteistyöhön.

Tutkinnon suorittajan näkökulmasta näyttötutkintotilaisuudet tuovat opiskeluun tavoitteellisuutta ja yksilöllisyyttä, yhdenmukaistavat arviointia, lisäävät koulutuksen työelämälähtöisyyttä ja käytännönläheisyyttä, helpottavat työllistymistä ja lisäävät opiskelumotivaatiota.

Kouluttajan näkökulmasta näyttötutkintotilaisuudet ohjaavat opetusta ja arviointia työelämän tarpeiden suuntaiseksi, tuovat tavoitteellisuutta työssä oppimiseen, pitävät yllä ohjaajan ammattitaitoa sekä antavat välineitä itsearviointiin ja tietoa koulutuksen kehittämiseksi.

Työpaikan näkökulmasta näyttötutkintotilaisuudet luovat mahdollisuuden vaikuttaa alalle valmistuvien työntekijöiden osaamiseen, varmistavat alalle valmistuvien osaamisen ja koulutuksen työelämävastaavuuden, helpottavat rekrytointia ja perehdyttämistä, varmistavat ammattikoulutuksen tasalaatuisuutta eri oppilaitoksissa sekä haastavat työyhteisön oppimaan.

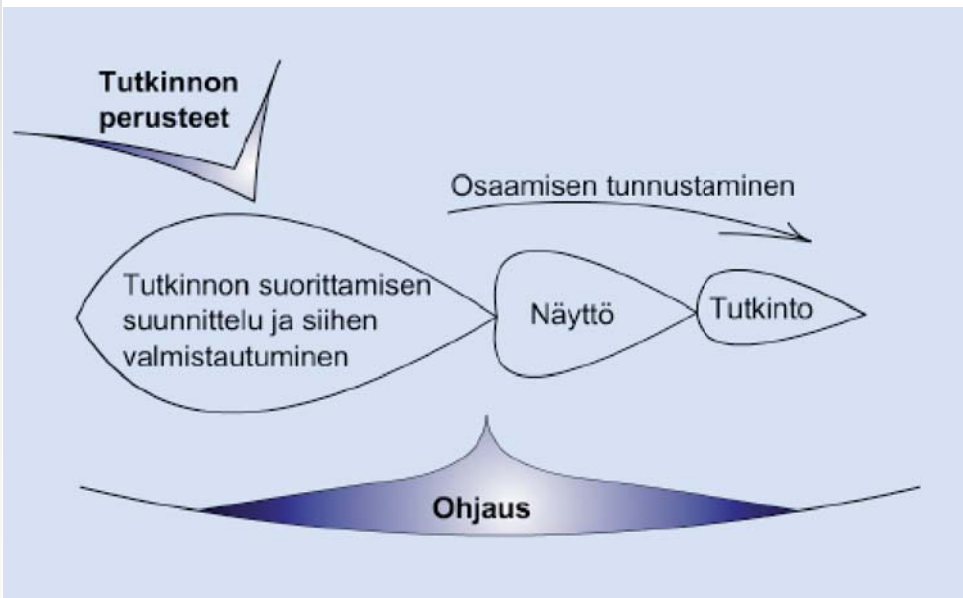
3

TUTKINNON SUORITTAMINEN



Tutkinnon suorittamisvaihe alkaa tutkinnon suorittamisen suunnittelulla ja näyttötutkintotilaisuuteen valmistumisella ja päättyy tutkintotodistuksen saamiseen. Näyttötutkintomestarit ja työpaikkojen asiantuntijat antavat tutkinnon suorittajalle ohjausta tutkinnon suorittamisen suunnittelussa.

Tutkinnon suorittaminen



3.1 TUTKINNON PERUSTEET

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkinnon osat, ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat.

Tutkintojen perusteet on kirjattu Opetushallituksen www-sivuille. Kaikki yli 300 näyttötutkintoa perusteineen löytyvät seuraavan osoitteen kautta: <http://www.oph.fi/nayttotutkinnot> → tutkintojen perusteet

3.2 TUTKINNON SUORITTAMISEN SUUNNITTELU JA SIIHEN VALMISTAUTUMINEN

Tutkinnon suorittaja tarvitsee tutkinnon suorittamisvaiheessa ohjausta ja tukea ennen kaikkea tutkinnon perusteiden ymmärtämisessä ja tutkinnon suorittamisen suunnittelussa ja siihen valmistautumisessa. Ohjausta annetaan erityisesti tutkinnon suorittamista koskevan suunnitelman laatimisessa, päivittämisessä ja täydentämisessä.

Tutkinto suoritetaan tavallisesti useassa näyttötutkintotilaisuudessa. Tutkinnon suorittamisen suunnittelussa on kaksi vaihetta: osaamisen tunnistamisen yhteydessä selvitetyn osoitetun ja saavutetun osaamisen kytkeminen suoritettavaan tutkintoon sekä näyttötutkintotilaisuuksien suunnittelu. Näyttötutkintotilaisuuden suunnittelussa päätetään, miten ja milloin ammattitaito osoitetaan.

Tutkinnon suorittaja paneutuu valitsemansa tutkinnon perusteisiin. Hän keskustelee ohjaajiensa kanssa ammattitaitovaatimuksista ja siitä, miten voi osoittaa osaamisensa.

Ohjaaja suunnittelee, millaisilla ohjausmuodoilla ja -menetelmillä voi parhaiten auttaa tutkinnon suorittajaa ymmärtämään tutkinnon perusteissa kuvatut ja määritellyt asiat.

Tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan sisältyvä suunnitelma tutkinnon suorittamisesta toimii työkaluna kunkin tutkinnon osan tutkintotilaisuudessa. Sen tehtävänä on kuvata, miten tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa eri tutkinnon osissa.

Tutkinnon suorittamista suunniteltaessa kartoitetaan myös tutkinnon suorittajan erityiset ohjaus- ja tukitarpeet, kuten kieli- ja lukikysymykset, ja mietitään, miten ne voidaan huomioida tutkinnon suorittamisessa.

Tutkinnon suorittaja pohtii, minkälaista apua hän tarvitsee näyttötutkintomestareilta ja työpaikkaohjaajiltaan päivittäessään henkilökohtaistamista koskevaa suunnitelmaa ajankohtaiseksi. Hän myös miettii, keneltä voi saada tukea näyttötutkintotilaisuutta varten tarvittavaan henkiseen valmistautumiseen. Ohjaajan on puolestaan päätettävä, millä tavoin hän voi parhaiten ohjata tutkinnon suorittajaa henkilökohtaistamista koskevan suunnitelman tekemisessä ja sen päivittämisessä.

Tutkinnon suorittamiseen valmistauduttaessa tutkinnon suorittaja ja ohjaaja vahvistavat yhdessä tutkinnon suorittajan henkistä suoritusvalmiutta esimerkiksi miettimällä keinoja, joilla jännittämistä voi lieventää ja joilla näyttötutkintotilaisuus voidaan arkipäiväistää. Valmistautumisvaiheessa he myös käyvät läpi ne tavat, joilla osaaminen tutkintotilaisuudessa osoitetaan.

Tutkinnon suorittamisen suunnitteluvaiheen ohjaus voi olla yksilöohjausta tai ryhmässä tapahtuvaa ohjausta. Se voi sisältää suoria neuvoja, ohjeita ja muuta tukea. Ohjauksen ydin on kuitenkin innostamista ja rohkaisua sekä erilaisia yhteisiä keskusteluja esille tulevista aiheista.

3.3 OHJAUS TUTKINNON SUORITTAMISVAIHEESSA

Tutkinnon suorittaja on henkilökohtaistamista koskevassa asiakirjassaan kuvannut, miten osoittaa tutkinnon perusteissa vaaditun osaamisen näyttötutkintotilaisuuksissa. Näyttötutkintotilaisuudessa hän arvioi ja perustelee omaa toimintaansa arvioijille.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon tutkintotilaisuudessa tutkinnon suorittaja tekee itsenäistä työtä, eikä hänen osaamistaan niissä ohjata. Perustutkintoon liittyvässä tutkintotilaisuudessa tutkinnon suorittajaa voidaan ohjata, mutta se vaikuttaa arvosanaan. Tutkintosuoritusten arviointiin osallistuvien tavoitteena on kuitenkin luoda osaamisen osoittamiseen rohkaiseva, avoin ja kannustava ilmapiiri.

Koulutuksen ja työelämän edustaja perehtyvät tutkinnon suorittajan suunnitelmaan tutkinnon suorittamisesta ja arvioivat tutkintosuorituksen. He tekevät ehdotuksen arvosanasta tutkintotoimikunnalle. Mikäli tutkinnon suorittaja ei läpäise tutkinnon osaa, hänet ohjataan täydentämään ammatillista osaamistaan.

3.4 OSAAMISEN TUNNUSTAMINEN

Osaamisen tunnustaminen tapahtuu virallisesti tutkintotoimikunnan myöntämällä tutkintotodistuksella. Se edellyttää tutkinnon tai tutkinnon osan hyväksytyä suorittamista. Hyväksytyä suorittaminen voi olla todistuksilla osoitettua osaamista, näyttötutkintosuorituksessa hyväksytyä aiemmin saavutettua osaamista tai tarvittavan ammattitaidon hankkimisen jälkeen tutkintosuorituksessa hyväksytyä osaamista.

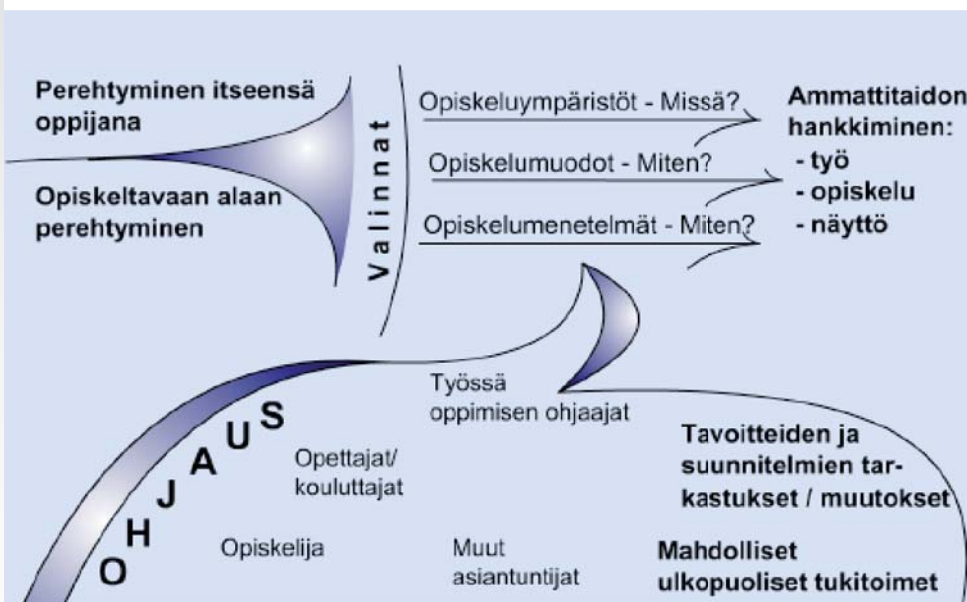
Tutkinnon suorittaja saa tutkinnossa vaadittavan osaamisen tunnustamisesta tutkintotodistuksen. Halutessaan hän voi myös saada tutkintosuorituksen merkintänä ammattikirjaan ja pyytää tutkinnostaan kunniakirjan. Molemmat asiakirjat ovat maksullisia.

TARVITTAVAN AMMATTIT AidON HANKKIMINEN



Hakeutumisessa on selvitetty hakeutujan koulutustarpeet ja -toiveet sekä ohjauksen ja tukitoimien tarve. Näiden pohjalta suunnitellaan tarvittavan ammattitaidon hankkiminen, johon kuuluu perehtyminen itseän oppijana, ammattialaan perehtyminen sekä sopivien opiskeluympäristöjen, -muotojen ja -menetelmien valitseminen.

Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen



Ohjaus on keskeisellä sijalla tässäkin vaiheessa. Opiskelijan tavoitteet ja suunnitelmat saattavat myös muuttua, jolloin hän tarvitsee lisäohjausta ja ehkä muitakin tukitoimia.

Ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa opiskelija tarkastelee ensin omia lähtökohtiaan. Hän tutustuu itseensä oppijana, perehtyy opiskeltavaan alaan ja tekee alustavan lähtökartoituksen osaamisestaan. Hän pohtii erilaisia opiskelun käytäntöihin liittyviä vaihtoehtoja ja tekee opiskeluympäristöjä, -muotoja ja -menetelmiä koskevat valintansa. Hän käy näitä asioita läpi yhdessä ohjaajansa kanssa.

Varsinainen ammattitaidon hankkiminen voi tapahtua monella eri tavalla, joko työssä oppimalla, opiskellen tai opiskelua ja työssä oppimista yhdistellen.

Jatkuva ohjaus ja arviointi, johon osallistuvat opiskelijan lisäksi kouluttajat, työpaikkaohjaajat ja muut asiantuntijat, auttaa ja tukee opiskelijaa tekemään itselleen parhaiten sopivia valintoja ja päätöksiä. Suunnitelmia ja tavoitteita tarkistetaan ja muutetaan tarvittaessa.

4.1 PEREHTYMINEN ITSEEN OPPIJANA

Opinnot etenevät parhaiten, kun opiskelijan käsitys omista oppimisvalmiuksistaan on tutkintovaatimusten tasolla. Omien oppimisesteiden tunnistaminen auttaa ennakoimaan mahdolliset ongelmakohdat. Hyvät oppimistaidot tekevät mahdolliseksi oman oppimisen säätelemisen erilaisissa tilanteissa. Omaan oppijuuteen liittyviä asioita voi tutkiskella itseksensä, mutta myös ohjatusti ja vertaisryhmissä.

Opiskelija arvioi, mitkä hänen omat vahvuutensa oppimisessa ja opiskelussa ovat. Hän myös pohtii, minkälainen opiskelu parhaiten tukee omaa oppimista.

Kouluttaja ja ohjaaja suunnittelevat, miten ja millaisilla välineillä he voivat parhaiten ohjata ja tukea opiskelijaa oppimistaitojen kehittämisessä. Työpaikkaohjaajan asiantuntemusta tarvitaan, kun selvitetään työpaikan mahdollisuuksia ottaa huomioon opiskelijoiden erilaiset oppimisvalmiudet ja mahdolliset oppimisesteet.

Hakeutumisessa on selvitetty erilaiset oppimisen mahdollisuudet, joita koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus tarjota, ja niiden soveltuvuus hakeutujalle. Opiskeluympäristöt poikkeavat toisistaan fyysisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Opiskelu voi tapahtua oppilaitoksissa, työpaikalla tai harrastuksissa, ja opiskelun tukena voidaan käyttää erilaisia välineitä. Opiskelu voi tapahtua myös verkkoympäristössä.

Opiskelu on mahdollista järjestää monella eri tavalla joustavaksi. Lähiopiskelu voi olla joko päivä- tai iltaopiskelua. Monimuoto-opiskelussa taas yhdistyy ohjattu etä- ja lähiopiskelu siten, että opiskeluun kuuluu sekä itsestä oppimistyöskentelyä että läsnäoloa vaativia tapaamisia. Itsenäinen opiskelu edellyttää suurempaa itseohjautuvuutta kuin lähiopiskelu.

Opiskelija valitsee käytössä olevista mahdollisuuksista elämäntilanteeseensa ja oppimisvalmiuksiinsa parhaiten sopivat opiskeluympäristöt ja -järjestelyt.

Kouluttaja ja ohjaaja varmistavat, että opiskelijan saatavilla on tarpeeksi tietoa erilaisten opiskeluympäristöjen ja -muotojen antamista vaihtoehtoista. He tukevat opiskelijan mahdollisuutta valita joustavasti ja yhdistellä erilaisia opiskeluympäristöjä ja opiskelumuotoja. Työpaikkaohjaaja puolestaan auttaa opiskelijaa arvioimaan, miten työssä oppimista ja muita opiskeluympäristöjä voi yhdistää joustavasti.

Opetus voidaan järjestää lukuisilla eri tavoilla ja eri menetelmiä soveltaen. Esimerkiksi opetuksen sosiaaliset järjestelyt voivat vaihdella ryhmäopetuksesta ohjattuun itseopiskeluun. Ryhmäopetus voi olla suurryhmä- tai pienryhmäopetusta. Opetuksessa on mahdollista hyödyntää myös epämuodollisia vertaisryhmiä. Opetus voidaan toteuttaa kasvokkain tai vuorovaikutteisesti verkossa; vaihtoehtoisesti siihen voi sisältää molempia edellisiä ja lisäksi vielä perinteisempää etäopetusta, esimerkiksi verkkomateriaalipankkien käyttöä.

Käytettävät materiaalit ja oppimistehtävät voivat niin ikään olla monenlaisia. Opinnoissa voi olla sekä kirjallisuuteen liittyviä aineistoja ja tehtäviä että käytännön soveltamista ja tekemistä vaativia aineistoja ja tehtäviä.

Usein painotukset vaihtelevat aloittain, opintojen eri vaiheissa ja oppimisympäristön mukaan.

Opiskelija pohtii tässä vaiheessa, millaiset opiskelumenetelmät sopivat hänelle kaikkein parhaiten, ja suunnittelee opiskeluaan yhdessä ohjaajansa kanssa.

Kouluttaja ja ohjaaja varmistavat, että opiskelijalle on tarjolla useita vaihtoehtoisia opetusmuotoja ja menetelmiä ja ohjaavat häntä tekemään valintoja itselleen sopivien menetelmien löytämiseksi. He pohtivat, miten ryhmää voi hyödyntää yksilöllisen oppimisen tukena, ja miettivät, miten parhaiten ohjaisivat itsenäistä oppimistyöskentelyä.

Työpaikkaohjaaja pyrkii takaamaan, että opiskelijan työpaikalla tekemä työ tukee ammattitaidon hankkimista.

4.4 OHJAUS TARVITTAVAN AMMATTIT AidON HANKKIMISVaiheessa

Ohjaus on vuorovaikutuksellisessa suhteessa tapahtuvaa toimintaa, jossa ohjaaja ja ohjattava yhdessä työstävät opiskelijan osaamisen kehittämiseen liittyviä asioita. Opiskelija on aktiivinen ja vastuullinen toimija ohjaussuhteessa. Ohjaajan roolina on auttaa, tukea, kannustaa ja rohkaista tutkinnon suorittajaa, kun hän pyrkii saavuttamaan itselleen asettamansa tavoitteet.

4.4.1 OPISKELIJAN ROOLI

Opiskelija pystyy tekemään omaa toimintaansa koskevia valintoja ja muutoksia henkilökohtaistamista koskevaan suunnitelmaansa itseohjauksen ja -arvioinnin avulla. Se edellyttää oman toiminnan rehellistä ja kokonaisvaltaista arvioimista suhteessa itselle asetettuihin tavoitteisiin.

Opiskelijan itsearviointi on keskeistä niin osaamisen tunnistamisessa, opiskeluvaihtoehtojen tekemisen kuin varsinaisen ammattitaidon hankkimisen vaiheissa.

Itseohjaus ja itsearviointi voivat tuntua aluksi vaikeilta, mutta näitä taitoja on mahdollista kehittää. Esimerkiksi oppimispäiväkirja on hyvä väline kehittymisen arvioimiseen ja ohjaamiseen. Kirjasen lopussa on linkkejä materiaaleihin, joiden avulla opiskelija voi kehittää omia itseohjaus- ja itsearviointitaitojaan.

4.4.2 KOULUTTAJAN ROOLI

Kouluttajan tehtävä on auttaa ja tukea opiskelijaa kehittymään opiskelemallaan ammattialalla. Ohjauksellinen ote vaatii häneltä opiskelijakeskeistä toimintaa ja reflektiivisyyttä suhteessa omaan työhönsä. Kouluttajan yhteistyö toisten toimijoiden, kuten työpaikkaohjaajien, kanssa on olennainen osa ohjaamista.

4.4.3 TYÖPAIKKAOHJAAJAN ROOLI

Työpaikkaohjaajan rooli on kahtalainen. Hän ensinnäkin ohjaa opiskelijaa työntöön kulttuuriin nimenomaan siinä työympäristössä, jossa työtä tehdään. Toiseksi hän ohjaa opiskelijaa niihin ammattitaidon perusteisiin, joita kyseisessä työtehtävässä ja ammatissa tarvitaan. Ohjauksen tarpeet ja tavoitteet voivat vaihdella suuresti opiskelijan aiemman kokemuksen ja koulutuksen mukaan.

Työpaikkaohjaaja tukee opiskelijan itsearvioinnin taitojen kehittymistä. Hän auttaa opiskelijaa arvioimaan omaa toimintaansa työpaikalla. Työpaikkaohjaaja suunnittelee yhdessä muiden ohjaajien ja kouluttajien kanssa opiskelijoiden ohjausta.

Kouluttaja puolestaan arvioi omaa yhteistyötään työpaikkaohjaajien kanssa. He arvioivat yhdessä, kuinka kattavasti siinä pystytään vastaamaan opiskelijoiden ohjauksellisiin tarpeisiin, ja suunnittelevat opiskelijan ohjauksen toimintatapoja ja -välineitä.

Linkki:

- Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana, <http://www.edu.fi/julkaisut/aiko.pdf>

4.5 TAVOITTEIDEN JA SUUNNITELMIEN TARKISTAMINEN JA MUUTOKSET

Henkilökohtaistamista koskeva suunnitelma muuttuu ja tarkentuu tutkinnon suorittamisprosessin aikana. Opiskelijan itsearviointi sekä opettajien ja kouluttajien, työpaikkaohjaajien ja muiden asiantuntijoiden ohjaus ja arviointi saattavat tuottaa tietoa, joka johtaa tarpeeseen muuttaa suunnitelmia. Myös yllättävät elämäntapahtumat ja muutokset työpaikalla voivat aiheuttaa tarpeen tarkistaa henkilökohtaistamista koskevaa suunnitelmaa.

Muutokset kirjataan henkilökohtaistamista koskevaan asiakirjaan. Tutkinnon suorittajan onkin hyvä jättää suunnitelmiinsa joustovaraa.

Kouluttajan ja ohjaajan tehtävä on pohtia, kuinka joustavasti he pystyvät vastaamaan henkilökohtaistamista koskevan suunnitelman muutostarpeisiin: olisiko heidän esimerkiksi hyvä tarkistaa suunnitelmia säännöllisesti yhdessä tutkinnon suorittajien kanssa? Työpaikkaohjaaja auttaa selvittämään, onko työpaikoilla mahdollisuutta joustaa opiskelijan muuttuneiden tarpeiden mukaisesti.

4.6 MAHDOLLISET ULKOPUOLISET TUKITOIMET

Osa aikuisopiskelijoista tarvitsee uuden ammatin hankkimiseen tai tutkinnon suorittamiseen tukea. Aikuisilla voi myös olla oppimisvaikeuksia, jotka täytyy ottaa huomioon opiskelun kuluessa. Opiskelijan erilainen kulttuuri- ja kielitausta saattaa niin ikään aiheuttaa ongelmia, jos siihen ei kiinnitetä huomiota.

Opiskelija selvittää yhdessä ohjaajan kanssa, minkälaista tukea on saatavilla ja miten sitä haetaan. Hän miettii heti opintojensa aluksi, tarvitseeko hän esimerkiksi opintososiaalista tukea. Kouluttaja ja ohjaaja huolehtivat, että opiskelijalla on tietoa erilaisista ulkopuolisista tukimahdollisuuksista. He suunnittelevat myös, kuinka parhaiten huomioivat ohjauksessaan opiskelijoiden yksilölliset tarpeet.

Linkejä:

- Rahoitus ja asuminen, Opintoluotsi
www.opintoluotsi.fi
- Materiaalia maahanmuuttajien opinto-ohjaukseen, Opetushallitus, maahanmuuttajien koulutus,
<http://www.edu.fi>

LINKKEJÄ ITSEARVIINTITEHTÄVIIN

Itsearviointia auttavia tehtäviä on tietoverkossa runsaasti. Seuraavassa on linkkejä AiHe-raporteissa esitettyihin kotimaisiin itsearviointitehtäviin. Lähde: verkko-ohjaus.net, <http://www.verkko-ohjaus.net/>.

OPPIMISEEN JA OPISKELUUN LIITTYVIÄ ITSEARVIINTITEHTÄVIÄ

A. OPPIMISEN VALMIUDET	
IQ-FORM on verkkokurssin opiskelijalle, opiskelijaryhmälle ja ryhmän opettajalle suunnattu oppimista tukeva järjestelmä. Järjestelmän itsearviointitesteillä voi selvittää oppimiseensa liittyvät vahvuudet ja heikkoudet. Käyttäjä saa halutessaan myös keskiarvotiedot ryhmästä ja voi verrata omia taitoja ryhmän muiden jäsenten taitoihin.	http://iqform.edu.helsinki.fi/iqform2/start.php
Uusi lisä IQ-formiin on tiimin toimivuuden arviointiväline:	http://iqform.edu.helsinki.fi/iqteam/

B. OPPIMISEN TAIDOT	
Lahden kauppaoppilaitoksen lyhyt johdatus opiskelutaitojen itsearviointiin ja muutamia arviointikysymyksiä:	http://edu.phkk.fi/Opiskelu/intope/ohjaava/Millainen.htm
Tampereen yliopiston hoitotieteen laitoksen kirjoittamisen taitojen itsearviointi:	http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku1b.html

C. OPPIMISEN TYYLII JA STRATEGIAT	
Hyvin toteutettu oppimistyyli-tehtävä Humanic Oy:n sivuilla:	http://www.humanic.fi/php/oppimistyyliit.php
Oppimistyylien vahvistaminen	http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/tehopenaali/itsetuntemus/tyylitaulukko.htm
Kansalaistoiminnan verkko-opiston oppimistyylin analysointi, jossa 80 kysymystä:	http://www.verkko-opisto.alli.fi/testit/testi2.html
Miellejärjestelmän itsearviointitehtävä TenViesti Oy:n sivuilta:	http://www.tenviesti.com/miellejarjestelmat.htm
Oppimistyylin arviointitehtävä, Honey-Mumfordin oppimistyyli-testi:	http://www.tenviesti.com/oppimistyyliit.htm
Oppimiseen johdattelevia Johanna Hartikaisen diasarjoja:	http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/koulutukset/osastot/mk/opiskelutekniikka/kalvot/oppimisluento_150103/sld001.htm http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/koulutukset/osastot/mk/opiskelutekniikka/kalvot/muistiinpanoluento_160103/sld001.htm http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/koulutukset/osastot/mk/opiskelutekniikka/kalvot/ajanhallintaluento_050203/sld001.htm http://www.hut.fi/Yksikot/Opintotoimisto/Opetuki/koulutukset/osastot/mk/opiskelutekniikka/kalvot/Projektinhallintaluento_050203/sld001.htm
Oppimistyyliit Vermontin mukaan, opetustyyli-testi:	http://www.helsinki.fi/~olindy/fo2/oppimistyyliit.html
Kooste oppimisprofiilista, saa laittaa www-sivuksi omalle palvelimelle:	http://www.tekniikka.oamk.fi/~thopeavu/docit/kokoa_oppimisprofiilisi.doc http://www.tekniikka.oamk.fi/~thopeavu/docit/alykkyysslajit.doc http://www.tekniikka.oamk.fi/~thopeavu/docit/oppimistyyliit_kielet.doc
Oppimistyylien itsearviointi, yksinkertainen mutta käsitteellinen ja vaikeahko:	http://ntsat.oulu.fi/Henkilokunta/jaako/pk/m/Kokemuksellisen_oppimisen_itsearviointi.pdf
YTK-analyysi, tiedon omaksumistavat, esimerkki:	http://www.ytk.com/esimerkit/EsimTehtVert-F.pdf
Digitaaliset verkkoportfoliot oppimisen tukena:	http://www.cs.uta.fi/ipopp/www/ipopp2001/mara/oppiminen.html
Oman oppimisen ja opiskelun arviointi:	http://www.helsinki.fi/~olindy/itsearv_3.html

D. MUITA OPPIMISEEN JA OPISKELUUN LIITTYVIÄ ITSEARVIOINTITEHTÄVIÄ	
Ovi- virtuaaliyliopistojen virtuaaliohjauspalvelu, itsearviointitehtäviä opiskeluun ja opiskelun suunnitteluun:	http://ovi.joensuu.fi
Pikatutor, melko hyvä ja käyttökelpoinen:	http://www.helsinki.fi/~olindy/itsearv_3.html
Aineistoa akateemiseen tyyliin oppimisesta, opiskelun suunnittelusta ja monista siihen liittyvistä asioista:	http://www.kyamk.fi/oppiminen/sisalto.html#

E. VERKKO-OPISKELUVALMIUKSIEN ITSEARVIOINTI	
Verkko-opiskeluvalmiuksien arviointi, jossa on sovellettu kognitiiviseen tiedon prosessointiin pohjautuvaa urasuunnitteluvalmiuksia jäsentävää mallia:	http://www.career.fsu.edu/techcenter

F. ELÄMÄNTILANTEEN HAAMOTTAMINEN JA ARVIOINTI	
Verkko-opiskeluvalmiuksien arviointi, jossa on sovellettu kognitiiviseen tiedon prosessointiin pohjautuvaa urasuunnitteluvalmiuksia jäsentävää mallia:	http://www.career.fsu.edu/techcenter
Alma, filosofinen lähestymistapa elämäntilanteen jäsentämiseen. Ohjaajalle mielenkiintoinen ja laaja materiaali ohjauksen tueksi, erilaisia lomakepohjia elämäntilanteen arvioimiseen:	http://mtl.uta.fi/alma/almananke/julkaisut/viisaukirja/almametodinidea.htm

G. URA- JA KOULUTUSSUUNNITTELUUN LIITTYVIIN PALVELUIHIIN SISÄLTÄVÄT ITSEARVIOINTITEHTÄVÄKOKONAISUUDET	
Avo-ohjelma on Hollandin teoriaan perustuva ammatinvalintaohjelma. Kiinnostuksiin, kykyihin ja työodotuksiin sisältyviä itsearviointitehtäviä ja tietoja ammasteista ja koulutuksesta. Ohjelma on laadittu nuorille, mutta se on käyttökelpoinen myös aikuisille.	http://www.mol.fi/avo/
Sanoma Osakeyhtiön Oikotien urakeskus, palveluun sisältyvä urasuunnitteluoppaan itsearviointitehtävät.	http://www.oikotie.fi/jobs_default?exit=career_guide&page=0
Matkasuunnitelman laatiminen. Tarkista, missä olet ja minne olet menossa:	http://www.oikotie.fi/jobs_default?exit=career_guide&page=1
Arvio omista kehitystarpeista nykyisessä työssä ja elämäntavoitteen asettelu:	http://www.oikotie.fi/career_center_frontpage?exit=skill_analysis
Mitkä alat kiinnostavat? Millaisten asioiden, esineiden, tietojen, tuotteiden ja palveluiden parissa mieluiten käyttäisit aikaasi:	http://www.oikotie.fi/career_center_frontpage?exit=interesting_business

Tehtäviä uran- ja elämäntavoitteen asetteluun tueksi:	http://www.oikotie.fi/career_center_frontpage?exit=goal_analysis
Ovi – tietoa ja harjoituksia itsearviointiin ja opintojen suunnittelun tueksi. Yliopisto-opiskelijoille suunnattu, hyviä tehtäviä:	http://ovi.joensuu.fi/
Itsearviointi urasuunnittelussa, Opiskelijan polku, Oulun yliopisto:	http://www.oamk.fi/opiskelijoille/urasuunnittelu/?osio=itsearviointi
Opintojen rahoitus:	http://www.nayttotutkinnot.fi/rahoitus.htm , rahoitusvaihtoehdot